

CASALS DE BARRI COMUNITARIS: Una experiència pilot a la ciutat de Barcelona

Informes i estudis

Juliol 2024

Departament
d'Equipaments de
Proximitat i Política
Comunitària
Gerència d'Àrea de
Drets Socials, Salut,
Cooperació i Comunitat

Ajuntament
de Barcelona

Índex

---

0. Introducció	4
1. Procés de treball	5
2. Desenvolupament del projecte	6
3. Contextualització dels casals de barri	8
4. Elements metodològics	12
4.1. Experiències pilot	13
5. Aprenentatges	21
5.1. Espais de governança dels casals comunitaris	21
5.2. Acollida de la ciutadania	22
5.3. Participació i vincles amb el territori	22
5.4. Figura de dinamitzadora comunitària	23
5.5. Seguiment i avaluació	24
6. Reflexions finals	26
7. Annex	27

0 Introducció

La Direcció de Serveis d'Acció Comunitària de la Gerència d'Àrea de Drets Socials, Salut, Cooperació i Comunitat, en coherència amb els objectius i estratègies del PMAC, va presentar l'any 2021 un model metodològic anomenat "Casals comunitaris: un model metodològic per als Casals de Barri de Barcelona" que pretén esdevenir el marc referencial comú per als casals de barri amb perspectiva comunitària a la ciutat de Barcelona. Aquest model metodològic reconeix la funció crucial dels casals de barri a l'hora de desenvolupar una intencionalitat i una mirada comunitària que els permeti respondre, des del coneixement situat als territoris, a la complexitat de les necessitats socials. Aquest model presenta una clara intencionalitat de dotar d'una estratègia comuna els casals de barri de Barcelona, però alhora defineix una proposta que vol ser flexible, amb capacitat d'adaptar-se a la diversitat de contextos socials de cada barri però també als projectes, als reptes i a les necessitats socials, sempre canviants. Aquesta estratègia comuna ha de versar al voltant de tres eixos de treball:

- **La cultura comunitària:** creació i exposició del que fa la gent del barri.
- **L'organització comunitària:** espai motor i de referència de relacions i vincles, provisió d'acompanyaments i metodologies adreçades a facilitar una major i millor organització social i associativa.
- **El benestar comunitari:** activitats de suport a les persones per a la provisió d'alternatives per resoldre'n les necessitats materials immediates i el vincle amb drets i polítiques socials.

Aquest objectiu a mitjà-llarg termini d'homogeneïtzar metodològicament els casals de barri neix de la voluntat d'implementar el model de Casal Comunitari, mitjançant el suport econòmic d'aquests casals per tal de permetre'ls reforçar les tasques de dinamització comunitària. Els sis casals de barri seleccionats són casals diversos, amb realitats socials i econòmiques diferents, amb tipologies de gestió diversa (uns són de gestió cívica i altres tenen una gestió a càrrec d'una empresa privada), amb equips professionals de diferents mides i amb unes instal·lacions de grandària i ubicació diverses. Es van seleccionar aquests casals precisament amb la intenció d'experimentar com una mateixa acció (dotar l'equip de més recursos econòmics) podia afectar de manera molt diversa l'impacte de la seva activitat en el territori i el funcionament diari del casal, tant pel que fa al seu funcionament intern (treballar la governança i/o coordinació interna) com la seva relació amb el veïnat (treballant l'acollida, la generació de nous espais o activitats, així com la cerca de nous veïns amb interès per implicar-se en el treball comunitari del barri).

A partir del seguiment d'aquestes experiències i la revisió dels objectius previstos en cadascun dels sis projectes dels casals "pilot", es pretén adquirir coneixement per tal de poder analitzar, treballar, avaluar i explicar l'experiència a la resta de casals de barri. A continuació, s'explicarà breument quin és el context de cada CB, a què ha dedicat els recursos econòmics cada casal de barri participant en el projecte, quin ha estat el projecte seleccionat, quins han estat els objectius del projecte, la metodologia utilitzada, els resultats finals, i quines línies de treball futures s'han plantejat.

---

1 Procés de treball

En aquest procés de treball hi han participat sis casals de barri de la ciutat de Barcelona:

1. Casal de Barri Besòs
2. Casal de Barri Can Travi
3. Casal de Barri Verdun
4. Casal de Barri Can Carol
5. Casal de Barri Verneda
6. Casal de Barri Espai 210

Per a la selecció dels equipaments, atès que partim d'una xarxa de 43 casals de barri a la ciutat, es van tenir en compte **diferents criteris**:

- El projecte de l'equipament
- La tipologia de gestió
- La mida de l'equipament
- La dimensió de l'equip professional i la seva capacitat tècnica i predisposició
- El context socioeconòmic i les necessitats del barri on es troba:

Els objectius del desenvolupament dels projectes pilot eren:

- Posar en pràctica la metodologia de casals comunitaris durant el 2023, a través d'accions concretes que responguessin a un o més dels eixos de treball establerts en el model de casal de barri comunitari.
- Acompanyar els casals comunitaris en la construcció i la implementació d'aquest nou model des del treball conjunt entre els districtes i el Servei d'Acció Comunitària.
- Analitzar l'impacte de les accions dutes a terme en aquest període en els mateixos casals de barri i en el seu territori.
- Sistematitzar el coneixement adquirit amb el pilot per tal de poder fer extensius aquests aprenentatges a la Xarxa de Casals de Barri.

---

2 Desenvolupament del projecte

A principis de l'any 2023, es van transferir des d'Acció Comunitària recursos econòmics als pressupostos dels districtes per tal que, a través de diverses eines de contractació, els fessin arribar als casals de barri participants.

Quan aquests recursos van arribar a les empreses o entitats gestores dels equipaments, es va començar a treballar des dels casals de barri, amb la col·laboració dels tècnics d'Acció Comunitària referents d'aquell districte, l'acció o projecte que s'hi volia desenvolupar. A l'apartat "Elements metodològics" podem veure en detall quines van ser aquestes accions. El binomi de tècnics (del casal i d'Acció Comunitària) es va encarregar de la preparació, l'execució i el seguiment d'aquestes accions, per tal d'optimitzar-ne el resultat (tant en l'apartat qualitatiu com quantitatiu).

Paral·lelament a aquest seguiment tècnic de les accions desenvolupades i atès que un dels objectius del projecte era sistematitzar el coneixement i compartir-lo amb la resta de casals de barri, es van proposar dues línies de treball addicionals:

1. Grup de treball dels pilots de casals de barri comunitari: durant l'any 2023, els sis casals de barri que van participar en aquest pilotatge es van reunir quatre vegades (març, maig, juliol i octubre). L'objectiu d'aquestes trobades era compartir el desenvolupament de les accions que es volien dur a terme, per tal de resoldre conjuntament les dificultats, compartir les bones pràctiques i definir estratègies de futur.

D'aquesta manera, a banda d'estar treballant unes accions concretes, també podrien generar aprenentatge en temps real de les accions que s'estaven duent a terme en els altres casals pilot.

2. Transferència a la Xarxa de Casals de Barri: calia explicar també l'evolució dels pilotatges a la resta dels casals de barri de la ciutat, i això es va fer a la trobada de la Xarxa de Casals de Barri del 17 de gener de 2024, al Casal de Barri l'Ateneu El Poblet (Eixample).

Va ser una trobada productiva, en què la resta de casals de barri van poder conèixer en detall què s'havia pogut desenvolupar durant l'any 2023, amb l'explicació en primera persona dels tècnics i dinamitzadors que els casals de barri havien seleccionat. També va servir perquè els tècnics de districte referents poguessin copsar aquests aprenentatges, dificultats, etc.

En definitiva, va servir per posar una llavor en els equips tècnics (dels casals i de districte) sobre la línia de treball dels propers anys, enfocat en el model de casal de barri comunitari.

-
3. Seguiment qualitatiu del projecte: Es va fer un procés organitzat de recollida d'informació (a partir d'entrevistes a les usuàries, fotografies, vídeos i àudios) per dur a terme el seguiment del projecte des d'un vessant més qualitatiu, i vam idear un instrument comunicatiu per compartir les experiències, que és el fanzín.

Per tal de fer difusió de les accions desenvolupades i alhora donar-los visibilitat, es va decidir que una bona manera d'explicar-nos era a través de l'edició de fanzins d'informació i divulgació. La realització d'aquests fanzins es va coordinar des del Servei d'Acció Comunitària, però es va demanar la participació de les tècniques dels casals per tal d'aportar el coneixement i l'experiència del que passava als territoris. Els fanzins han volgut recollir d'una manera fàcil i entenedora algunes de les accions que s'estaven duent a terme als barris gràcies al projecte pilot. S'han realitzat dues edicions en què els casals participants han explicat, a través de les veïnes, aquelles experiències que han considerat més significatives. Als annexos d'aquest document es poden veure les dues edicions del fanzín realitzades durant l'any 2023.

---

3 Contextualització dels casals de barri

Per tal de poder entendre què s'ha fet a cada territori durant el desenvolupament d'aquest projecte, primer hem d'entendre com és el context en el qual s'ha desenvolupat. Es farà una contextualització dels barris en els quals es troben els diferents casals de barri comunitaris i dels espais i les infraestructures amb què compta cadascun per tal de desenvolupar el seu dia a dia.

Casal de Barri Besòs

Durant l'any 2023, el Casal de Barri del Besòs ha estat gestionat per l'Associació Enxarxa, a través d'un conveni de gestió cívica, amb el Districte de Sant Martí.

L'equipament consta d'un espai d'acollida a l'entrada, una aula d'informàtica, espais polivalents i sales per a tallers, tot disposat en una sola planta.

Durant l'execució del projecte, l'equip tècnic del casal estava format per una persona que feia de coordinadora, una persona que feia de dinamitzadora i dues persones que estaven a l'acollida.

El Besòs i el Maresme és un barri del districte de Sant Martí de Barcelona. Es troba a la zona nord-est, al límit amb el municipi de Sant Adrià del Besòs (al barri també anomenat El Besòs).

Alguns indicadors importants que cal tenir en compte són:

- El percentatge de persones amb estudis superiors és molt menor en relació amb la mitjana del districte i de la ciutat.
- La mitjana de persones sense accés a la xarxa d'Internet és menor a la mitjana del districte o la ciutat.
- El nombre de persones d'origen divers al barri del Besòs i el Maresme és superior al de la mitjana del districte o la ciutat.
- El nombre d'associacions censades per cada 1.000 habitants és inferior a la mitjana del districte i la ciutat.
- L'habitatge del Besòs i el Maresme té deficiències històriques i hi ha habitatges que necessiten reparacions.
- En altres casos manquen millores en aspectes com l'aïllament i el confort climàtic.
- La renda disponible per família i per persona és molt menor que la mitjana del districte i de la ciutat.

Casal de Barri Can Travi

El Casal de Barri Can Travi és un equipament gestionat a través de prestació de serveis per l'empresa Iniciatives i Projectes amb el Districte d'Horta-Guinardó.

Can Travi és un equipament d'una sola planta amb dos espais dividits per un pati al mig. Compta amb una sala d'actes i d'ús polivalent, dues sales polivalents per a tallers i reunions, un espai familiar/ludoteca, un espai cuina/polivalent, una aula d'informàtica i un despatx compartit amb entitats.

L'equip està format per diferents perfils professionals: una figura de coordinació, una dinamitzadora comunitària, una dinamitzadora sociocultural, una informadora i el personal de l'espai familiar (coordinació i educadora).

Està situat a la part baixa del barri, a l'avinguda Vidal i Barraquer, al districte d'Horta-Guinardó. Fa frontera amb la part alta del barri d'Horta, però en el desenvolupament urbanístic està connectat amb els barris de muntanya de Montbau i Sant Genís. Està ubicat a un extrem del barri i es va construir conjuntament amb un equipament d'habitatges assistencials per a la gent gran i el Centre de Serveis Socials de territori (just al costat).

Una de les característiques del Parc de la Vall d'Hebron és la manca de teixit associatiu tradicional, comunitari o històric arrelat al barri, en part perquè és un barri relativament nou si el comparem amb altres territoris de la ciutat. El desenvolupament del Parc de la Vall d'Hebron ha estat molt lligat a projectes urbanístics, residencials i d'infraestructures de ciutat i això ha marcat unes singularitats sociocomunitàries especials.

La Vall d'Hebron és un dels barris de connexió entre la serra de Collserola i la ciutat. Aquest fet i les vies de comunicació que té al costat han provocat que hi hagi un veïnatge molt residencial tant permanent com temporal.

La Vall d'Hebron i el territori de l'entorn estan envoltats per grans equipaments esportius i infraestructures sociosanitàries de ciutat però estan poc arrelats al territori des d'un punt de vista tradicional. Molts i moltes dels usuaris i usuàries venen d'altres punts de la ciutat. També té importants equipaments educatius dins el barri o al territori: La Universitat de Barcelona, Llars Mundet, la Biblioteca del Pavelló de la República o el CEET. També hi trobem hotels i albergs com l'Alberg Martí Codolar, l'Hotel Alimara i l'Hotel Colors. Hi ha equipaments sociosanitaris com l'Hospital de la Vall d'Hebron i també infraestructures de districte i ciutat com la deixalleria de la Vall d'Hebron, pàrquings de BSM i el servei de grua municipal, dipòsits de recollida d'aigües i BCNeta.

Casal de Barri Verdun

El Casal de Barri Verdun és un equipament gestionat a través de prestació de serveis per l'empresa Calaix de Cultura amb el Districte de Nou Barris.

L'equipament consta de cinc sales i un despatx. L'equip està format per la direcció, un dinamitzador comunitari fruit del projecte pilot de casals de barri comunitaris, una coordinació i dues informadores.

El barri té un teixit associatiu que està força organitzat i compta amb un pla comunitari. El treball del casal comunitari consisteix a anar més enllà del que ja fan aquestes entitats i facilitar-los el treball amb el veïnat.

Al barri del Verdun hi ha 12.261 habitants i compta amb 10 equipaments de diferent tipus, com centres educatius, casals cívics, etc.

El conjunt de les veïnes i veïns de Verdun és una població molt diversa: persones que han nascut a Catalunya o a la resta d'Espanya i alhora de nacionalitats estrangeres (24,1%). Les més representades són l'hondurenyesa, la xinesa i la marroquina. Tot i això, cal destacar que les persones d'ètnia gitana han estat molt presents al barri des de la seva formació, concretament a la zona dels "habitatges del Governador", justament el lloc on es troba l'equipament.

Pel que fa al nivell socioeconòmic del veïnat, és baix en comparació amb la resta de la ciutat (l'índex de renda familiar disponible és considerablement inferior al de Barcelona: 51,3%) i el percentatge de persones d'entre 16 i 64 anys aturades és superior al del conjunt de la ciutat (8,1%). Aquest baix nivell d'estudis (només el 22,6% ha cursat batxillerat o CFGM), que s'acaba traduint en un elevat índex d'atur de llarga durada, ha condicionat històricament el desenvolupament social del barri, que pateix una situació perdurable de pobresa. La manca de feina acaba conduint a moltes feines d'economia submergida i a un índex de malestar emocional superior al de la resta de la ciutat. Aquestes dades permeten entendre la dificultat per assolir un grau acceptable de cohesió social, de participació comunitària o associativa, ja que les necessitats bàsiques ocupen la major part del temps del veïnat.

Casal de Barri Can Carol

El Casal de Barri Can Carol és un equipament de nova creació, inaugurat l'any 2021. Des de llavors està gestionat per la Federació d'Entitats Amigues de Can Carol i Consolat (FE-ACCC) a través d'un conveni de gestió cívica amb el Districte de Gràcia.

El casal està ubicat a l'antiga masia de Can Carol, una de les poques construccions que el teixit associatiu del barri de Vallcarca va aconseguir salvar de l'oblit i la destrucció. Des de finals dels anys setanta, Vallcarca ha patit les conseqüències sociodemogràfiques de l'especulació urbanística: envelliment de la població, abandonament i/o expulsió dels habitatges, plans urbanístics que no es van arribar a executar, enderrocs i finalment solars buits.

Aquest és el context des d'on, a mesura que passen els anys, es va articulant una resposta veïnal: primer en forma de teixit associatiu que s'organitza per programar activitats a diferents espais recuperats del barri i, finalment, en una federació d'entitats legalment constituïda que reclama a l'administració el compromís per salvaguardar l'antiga masia de Can Carol, rehabilitar-la i convertir-la en un casal de barri que pugui acollir un projecte de gestió comunitària basat en la preservació de la memòria històrica del barri, la justícia social, la sostenibilitat, l'autogestió i el feminisme.

A dia d'avui, l'equipament consta d'un espai relacional en forma de bar a peu de plaça, un vestíbul i una sala polivalent a la planta de carrer i tres sales de taller, un despatx i una cuina a la primera planta. A més, també hi ha una terrassa on es poden fer tallers/activitats.

L'equip tècnic contractat està format per tres persones que treballen de manera horitzontal i es divideixen les tasques i responsabilitats.

A nivell més genèric, el barri de Vallcarca i els Penitents té 15.448 habitants i compta amb 30 equipaments, entre escoles i biblioteca, d'altres tipus. La proporció de població estrangera resident a Vallcarca i els Penitents (17,7%) és lleugerament inferior a la del districte i la de Barcelona. Els indicadors de nivell socioeconòmic de Vallcarca i els Penitents són similars o més alts que a Barcelona.

Casal de Barri Verneda

El Casal de Barri La Verneda està gestionat per la Coordinadora d'Entitats la Verneda-Sant Martí, a través d'un conveni de gestió cívica amb el Districte de Sant Martí.

L'equipament consta d'una planta principal amb sis sales i la recepció, una planta baixa on en el futur hi haurà tres sales i el vestíbul. A la planta alta només hi ha una sala i el vestíbul, ja que s'ha d'acabar de reformar.

L'equip està format per una coordinadora d'activitats i dinamitzadora, una informadora i una coordinadora territorial contractada per a 12,5 h.

El barri de la Verneda i la Pau té 28.883 habitants, i la població d'entre 25 i 64 anys és la més nombrosa. Hi ha un 13,8% de població d'origen divers, i el grup més nombrós és el d'origen xinès.

Casal de Barri Espai 210

El Casal de Barri Espai 210 està gestionat per l'Associació Xarxa Dos Deu, una entitat del barri de la Sagrada Família, a través d'un conveni de gestió cívica amb el Districte de l'Eixample.

L'Espai 210 és un equipament petit, d'uns 300 m2 aproximadament, que consta d'un vestíbul polivalent, una sala petita, dues sales polivalents i una sala de treball per a l'equip tècnic i per a les dues tècniques comunitàries de la Sagrada Família.

L'equip està format per dues dinamitzadores comunitàries i una directora que fa les tasques de coordinació comunitària. Els recursos econòmics provinents del projecte per a la implementació del model de casals comunitaris han ajudat a consolidar aquest equip de treball.

El barri de Sagrada Família, en xifres absolutes, és el tercer barri de Barcelona amb més persones migrades residents. A més, és dels barris més envellits de Barcelona, fet que provoca un alt nombre de treballadores de la llar migrades que donen suport en les tasques de cures de les persones amb dependència que viuen al barri. Cal destacar la necessitat detectada per les tècniques de l'Espai 210 en relació amb la manca d'informació i de recursos de les persones d'altres països que arriben al nostre districte. Moltes vegades el casal de barri és el primer lloc de contacte de les persones migrades. A més, com que és un barri limítrof amb molts altres barris, la tasca comunitària es realitza sense tenir en compte les fronteres formals, per la qual cosa l'impacte s'estén també als barris i districtes del voltant.

El casal és un equipament de proximitat nascut de la lluita del teixit associatiu del barri de la Sagrada Família. És un punt de trobada on es fomenta el treball en xarxa i comunitari entre les diverses entitats, equipaments i serveis públics de l'entorn i els veïns i veïnes. El casal ofereix espais i activitats per donar resposta a les necessitats i les demandes del barri mitjançant projectes interculturals, d'economia social i solidària i de prevenció de la violència masclista, de manera participativa i inclusiva.

L'experiència del Casal de Barri Espai 210 com a equipament dinamitzador, impulsor de projectes comunitaris i coneixedor de les entitats i associacions del barri de la Sagrada Família i del districte de l'Eixample va ser un valor garantit per a la implementació del projecte de Casals Comunitaris de Solidaritat, nascut el novembre de 2020 i que es va implementar fins a finals de desembre de 2021, arran del Pla de Xoc impulsat per l'Ajuntament de Barcelona per reforçar i acompanyar el teixit comunitari mitjançant la creació de punts de suport a les xarxes comunitàries de suport sorgides durant la pandèmia per la covid.

La nostra trajectòria i experiència en el desenvolupament de projectes comunitaris ens ha portat a poder participar en la implementació de la prova pilot del model metodològic de casals comunitaris.

---

4 Elements metodològics

Aquesta primera experiència amb els sis casals pilot del projecte ha suposat una generació d'activitats i actuacions adreçades al foment dels principis relacionals que han de guiar l'acció d'un casal comunitari:

- Actuacions adreçades a la generació d'activitats amb intencionalitat comunitària que giren al voltant d'algun dels tres eixos de treball que proposa el model (**organització comunitària, cultura comunitària i benestar comunitari**).
- Actuacions adreçades al foment de la participació comunitària en els projectes i les activitats impulsades des dels casals de barri, així com adreçades a difondre la importància i la necessitat de la participació comunitària.
- Actuacions adreçades a impulsar processos d'implicació, responsabilització i autoorganització de la ciutadania diversa per donar resposta a necessitats socials de manera col·lectiva.
- Tasques de dinamització comunitària entesa com a:
  - Acollida de noves persones.
  - Feina al carrer per conèixer el territori i els seus agents i respondre a les seves necessitats.
  - Dinamització relacional per promoure la creació de xarxes, així com la generació, el manteniment i l'enfortiment de vincles entre persones i entre grups.
  - Generació en xarxa de projectes i activitats participatives.
  - Fer protagonista la població de processos i projectes, i fer-la partícip, permetent i fomentant que s'expressi.
  - Sortir a buscar i integrar la població no vinculada o no afiliada.
  - Facilitar accions comunitàries fora de les parets del casal comunitari contra la idea de "programadors" d'activitats.
  - Escoltar activament propostes, desitjos i necessitats de persones i actors comunitaris.
  - Parlar i coordinar-se amb altres agents comunitaris del territori.

- Acompanyar processos de les persones i actors comunitaris com a part de la cerca d'alternatives per respondre a les seves necessitats socials i relacionals o propostes comunitàries.
- Dur a terme relacions públiques: sortir a captar oportunitats, recursos i necessitats en el dia a dia més associatiu dels agents i la ciutadania.

4.1. Experiències pilot

A continuació es relaten algunes de les experiències que han dut a terme els casals de barri que han participat en el projecte pilot, diferenciant-les segons els elements metodològics treballats durant aquest any: participació, participació i pressupostos, espais de participació veïnal, comunicació comunitària, espai jove i acollida.

Aquestes experiències són només una de les accions que s'han generat en els casals de barri que han participat a l'experiència pilot, però que s'han treballat més àmpliament al voltant dels diferents eixos i principis del model de casals comunitaris. Per tant, són només un exemple de les moltes i diverses actuacions que s'han dut a terme el 2023.

Foment de la participació: una experiència del Casal de Barri Espai 210

Objectius

- Identificar els diferents perfils de les persones, entitats i agents que tenen algun vincle o presència al casal.
- Reconèixer els diferents canals de comunicació amb un impacte en cada perfil i quin recorregut fan a l'hora de participar.
- Reconèixer si les vies de difusió i comunicació van encaminades a potenciar la participació.
- Reflexionar i debatre al voltant de què s'entén per participar i quin tipus de participació es vol que hi hagi a l'Espai 210 d'acord amb la metodologia del model de casals comunitaris.

Canvis metodològics

Treball intern de l'equip tècnic:

- Realització d'un exercici de diagnòstic per detectar les fortaleses, oportunitats i reptes de l'equip tècnic davant la incorporació del model.
- Construcció d'un DAFO a partir dels resultats de l'exercici de diagnòstic.
- Tot l'equip tècnic té el rol de dinamització comunitària i ha participat plenament en la implementació de la prova pilot del model.
- Adaptació, escolta activa i incorporació de més propostes del veïnat.
- Creació de nous espais de participació.
- Donar més protagonisme al veïnat.

A través d'un procés d'acompanyament per a la millora de la participació amb Torre Jussana, durant sis sessions han treballat:

1. Qui forma part de l'Espai 210, per identificar diferents perfils interns i externs, interessos, motivacions, necessitats...
2. Quins canals i espais de participació s'ofereixen com a casal comunitari i com funcionen, per debatre sobre què funciona, què falla, quins espais es volen potenciar...
3. Com es comuniquen i com es relacionen, per desglossar perfils de públics interns i externs i definir els objectius de què es vol comunicar a cada perfil.
4. Definició d'accions concretes per als diferents perfils del casal.
5. Preparació d'una trobada d'entitats per definir la proposta de continguts i objectius per avançar cap a un espai participatiu.
6. Resultats de l'acompanyament per resumir els temes tractats i valorar les sessions.

Resultats

Experiències de l'equip tècnic del casal

- Posar en marxa metodologies participatives per a la creació de nous espais participatius i de governança.
- Iniciar un procés de canvi en els espais de presa de decisions, alguns dels quals han arribat per quedar-se (Comissió d'usuàries, talleristes i entitats, en el marc dels esdeveniments del casal).
- Visibilitat de l'impuls que té l'equip de treball per fomentar els espais participatius.
- Enfortir la confiança de l'equip de treball en la manera d'actuar i de fer al barri com a casal.

Experiències de les participants i talleristes

- Creació de la comissió participativa per organitzar els actes festius del casal (formada per usuàries, talleristes i entitats).
- Augment del nombre de persones voluntàries.
- Increment de la participació de les persones del barri en diferents comissions que impulsen projectes.
- Empoderament de persones participants en projectes comunitaris per tal de ser protagonistes del disseny i l'organització de nous cicles d'activitats ("Cicle de Cuidado Comunitario" i "Cicle d'Acollida").

Participació i pressupostos: una experiència del Casal de Barri Can Carol

Objectius

- Enfortir la implicació del veïnat en la gestió del dia a dia del casal.
- Acompanyar el veïnat en el procés de presa de decisions estratègiques.
- Sensibilitzar els agents implicats (entitat gestora/Districte/veïnat) de la importància d'aquest procés.

Canvis metodològics

- Modificació de la manera de programar.
- Flexibilització dels criteris d'accés i participació als òrgans gestors del casal.

Resultats

- S'ha passat de dos grups d'activitats autogestionades i gratuïtes el 2022 a vuit el 2023.
- S'ha convertit el concepte de "tallers" en activitats formatives: més flexibles, dinàmiques i obertes a tothom.
- S'ha augmentat el volum de pressupost econòmic gestionat per les comissions.
- S'ha creat una comissió de Festa Major transversal (entitat gestora + equip tècnic + espai relacional + veïnat).

Nous espais de participació veïnal: una experiència del Casal de Barri del Verdun

Objectius

- Enriquir les iniciatives que ja es feien al casal des d'una perspectiva comunitària.
- Enriquir les iniciatives que surten de la comissió de festes, tenint en compte la diversitat del barri.
- Promoure activitats i esdeveniments comunitaris des del casal de barri.
- Participar activament a les noves iniciatives de creació comunitària.
- Impulsar nous espais de participació veïnal.
- Establir-se com a referència veïnal al barri durant l'estiu.
- Establir una presència i participació activa a les taules i espais de participació comunitaris.

Canvis metodològics

Algunes de les accions realitzades per poder "impulsar nous espais de participació veïnal":

- Treball amb entitats i serveis per crear accions que donin resposta a una necessitat del barri: treball amb el Servei Nou Barris Conviu per apropar-nos a la comunitat gitana del barri; participació a la Taula Verdun Famílies per fer un procés participatiu per conèixer les necessitats de les famílies del barri; treball amb el dinamitzador juvenil per crear un espai de trobada jove, etc.
- Aprofitar l'espai públic que tenim més a prop per fer activitats que facilitin la participació del veïnat.
- Donar la possibilitat a les usuàries de triar i decidir les activitats que sortiran a la programació del casal (per exemple, els itineraris trimestrals).
- Adaptar la programació del casal a nous perfils d'usuari (origen, cultures, edat, etc.).
- Flexibilitat

Resultats

Us presentem l'experiència de la creació d'un grup obert de famílies per fer activitats i participar activament al barri. Són famílies de diverses cultures i procedències amb les quals fem activitats lúdiques i jornades de participació voluntària (tallers de guarniments, preparació de festivitats, sortides, espai de cura, etc.).

La creació d'aquest grup és un recurs important per a moltes famílies que no troben un lloc on reunir-se amb els seus iguals i compartir problemàtiques comunes.

Algunes d'aquestes famílies són nouvingudes, treballen i tenen persones al seu càrrec, la qual cosa fa que tinguem molta flexibilitat a l'hora de proposar coses pel que fa a horaris i tipologia d'activitats. També hem de ser comprensius amb la regularitat d'algunes persones.

Comunicació comunitària: una experiència del Casal de Barri Can Travi

Objectius

- Contribuir a crear xarxes entre els veïns, veïnes i entitats del territori.
- Promoure la participació en el territori, informant de manera comunitària sobre les diferents activitats, processos i esdeveniments del barri.
- Fomentar la creació d'una identitat i sentit de pertinença al barri.
- Visibilitzar els projectes i les activitats de les diferents entitats i grups del barri.

El Casal de Barri Can Travi entén la comunicació comunitària com aquella que *“té com a objectiu facilitar espais de sensibilització, motivació i acció comunitària. Requereix per part de la totalitat dels actors involucrats l'articulació de criteris, valors solidaris i participatius. És un gran espai on la informació es converteix en conversa i l'usuari és el protagonista: decideix, etiqueta, crea, comparteix, organitza, distribueix, recull, selecciona... S'estableix així una estructura de la informació més horitzontal i democràtica”*.

Canvis metodològics

Accions amb el barri:

- Treball en xarxa per mantenir una comunicació efectiva amb el territori.
- Formacions i aprenentatges instrumentals per aplicar el concepte comunitari entre veïnes, grups i entitats: xarxes socials per a entitats, ús del mòbil i disseny amb Canva.
- Orientació i guia amb punt d'assessorament presencial per resoldre dubtes i orientar (en l'àrea de comunicació) pel que fa a diferents temes relacionats amb el barri.
- Enfortir i potenciar les eines de comunicació de manera compartida amb veïnes, veïns, entitats i grups: xarxes socials, butlletí bimensual i tauler d'anuncis amb cartelleria. Hem acordat un protocol per fer una publicació setmanal amb l'etiqueta que promou el concepte comunitari.

Resultats

- La pàgina web incorpora informació i notícies del territori.
- Butlletí quinzenal amb notícies del casal, notícies d'entitats i notícies del territori.
- Publicació setmanal d'entitats del territori, veïns i veïnes del barri més actius i amb major ús de xarxes socials. Ús del hashtag #somcasalcomunitari en xarxes socials.

- Secció “Està passant al barri”: l’ús de cartelleria ha estat efectiu perquè veïns i veïnes s’informin sobre què passa al territori.
- Som el canal de comunicació o traductors entre veïns i veïnes, entitats, grups i districte.

Espai jove Verneda: una experiència del Casal de Barri de la Verneda

Objectius

1. Garantir l’accés a un oci de qualitat per a tot el jovent. Com es pot aconseguir?
  - Oferir un espai segur per a la joventut del territori.
  - Donar cabuda a tot el jovent del territori, independentment del lloc de procedència, religió i ideologia.
  - Promoure activitats artístiques, esportives i lúdiques per al desenvolupament d’un oci saludable.
2. Oferir eines als i les joves per incrementar el seu benestar emocional i social. Com es pot aconseguir?
  - Disminuir conductes de risc entre els i les joves.
  - Fomentar hàbits saludables entre la població juvenil.
  - Detectar necessitats dels i les joves.
  - Crear activitats que siguin demandes implícites del jovent.
3. Potenciar una participació comunitària juvenil. Com es pot aconseguir?
  - Crear activitats en clau sociocultural.
  - Participar en activitats territorials.
  - Fer coneixedors als joves de les diferents entitats del barri.
  - Derivar les demandes dels joves a recursos que donin cobertura a la seva necessitat.
  - Mantenir i ampliar el treball transversal amb altres recursos que treballen per a joves en el territori.

Canvis metodològics

Per tal d’aconseguir els objectius proposats i tenint en compte el perfil del jovent de la Verneda i voltants que freqüenten de manera diària el recurs, es fa la proposta d’introduir una metodologia participativa, flexible, vinculant i comunitària.

Metodologia participativa: per garantir la participació dels joves a l’espai, es fa una proposta d’un horari d’obertura que s’adapti a les seves necessitats. Arran d’aquest canvi, l’horari del centre és el següent: de dilluns a divendres de 10 a 13.30 i de 16.30 a 20.30 h i dissabtes de 10 a 14.30 h.

A partir de l’obertura del recurs, una demanda del jovent del territori des de fa anys, es treballa amb l’objectiu que es creï un ambient de confiança i obert per a tothom, en què les persones participants se sentin segures, sense por a ser jutjades, i en què la multiculturalitat sigui una oportunitat d’aprenentatge per conèixer nous costums i cultures.

És així com els professionals referents de l'espai i els joves participants han establert uns límits, amb les conseqüències corresponents, que s'han acordat mútuament. Això permet que els joves tinguin clara quina és la normativa, perquè ells mateixos han participat en la creació.

Tanmateix, des de l'espai jove s'ha fet una programació adaptada a les demandes del jovent: s'han iniciat deu activitats noves, amb continuïtat durant els últims mesos de l'any. L'inici d'aquestes activitats ha permès continuar treballant en la línia dels valors de l'Espai Jove.

Metodologia flexible i vinculant: cada jove presenta unes necessitats diferents i un procés específic. Per això, és important entendre la realitat social de cada persona i adaptar-s'hi per oferir-li les eines específiques per millorar el seu benestar emocional i social. Els professionals referents treballen amb el jovent des del vincle, per tal de poder fer un seguiment continu durant el procés.

Metodologia comunitària: treballar des d'una perspectiva comunitària permet sumar forces perquè els i les joves puguin tenir una major atenció en el seu procés de creixement. Per aquest motiu, diferents serveis externs col·laboren de manera setmanal amb l'objectiu de donar resposta a algunes de les demandes que no es poden atendre de manera directa des de l'equip de l'Espai Jove. En el cas hipotètic que una demanda no es pugui assumir des dels diferents recursos participants, es fa la derivació a altres serveis per tal de donar resposta a la necessitat.

El jovent també participa en activitats comunitàries per tal de fer xarxa al territori i conèixer millor totes les organitzacions, entitats i recursos que tenen al seu abast.

Resultats

- A l'Espai Jove hi ha dos camps d'acció: un és l'espai de trobada (amb l'horari d'obertura indicat abans) i l'altre són les activitats programades dins de l'horari.
- L'espai de trobada vol donar resposta a la necessitat del territori de tenir espais oberts i segurs per al jovent i garantir-los un oci de qualitat. L'espai està equipat segons les demandes del jovent i és un nucli de relació que els permet interactuar entre si, amb la supervisió d'un professional, que garanteix el compliment de la normativa establerta pels mateixos joves. Aquesta figura és demanda directa del jovent participant, ja que ressalten la necessitat que hi hagi una figura adulta referent per tal de gestionar els diferents conflictes que sorgeixen a l'espai, donant eines de resolució que millorin el benestar emocional i social del jovent.
- D'altra banda, hi ha les activitats dirigides per talleristes i voluntaris, amb l'objectiu de continuar treballant amb els valors de l'espai de manera més implícita i acompanyada. La programació de l'Espai Jove s'ha fet a partir de les demandes dels joves.

Acollida: una experiència del Casal de Barri del Besòs

Objectius

Des del Casal de Barri del Besòs sempre s'ha treballat amb la premissa que l'atenció a les persones, col·lectius i entitats ha de ser empàtica, solidària, pròxima, inclusiva i que sobretot ha de fomentar el sentiment de pertinença al barri i a la ciutat.

Durant l'últim any, gràcies a la inclusió de les dues figures d'informadores, s'ha pogut professionalitzar aquest pilar del casal. També ha permès a la figura dinamitzadora fer un acompanyament més proper i integral als grups comunitaris.

El servei d'acollida, informació i derivació respon a les necessitats individuals de les persones que viuen dins del context del barri, on les barreres tecnològiques, econòmiques, de formació, lingüístiques i burocràtiques moltes vegades acaben limitant l'accés a la informació i la seva qualitat.

Mitjançant una atenció propera centrada en la confiança, l'empatia i l'escolta activa es pretén fomentar la participació de les persones en la vida comunitària i les activitats del casal, a més d'empoderar-les i fomentar la ciutadania activa.

Canvis metodològics

Espai d'acollida: la forma com es concep l'atenció des del taulell d'informació abraça els principis de la justícia social. S'entén que aquelles persones que busquen orientació sobre diversos temes (com tràmits, beques escolars, cursos de català, situacions de desnonament o queixes veïnals, etc.) sovint s'enfronten a diverses barreres en el seu entorn comunitari.

Segons l'enfocament del casal, l'atenció s'ofereix sempre des d'una posició d'escolta activa; l'objectiu no és sols proporcionar informació, sinó també comprendre la complexitat de cada demanda i situació, treballant conjuntament amb la població per superar les barreres i construir un entorn més inclusiu i solidari a la comunitat.

Tipus de demandes: les sol·licituds que es reben dels residents del barri abasten un gran ventall de temes i reflecteixen la diversitat de les seves necessitats.

- Demandes relacionades amb organismes públics com el SEPE, Seguretat Social, Agència Tributària, SOC i el Consorci d'Educació, entre d'altres.
- Demandes relacionades amb la primera acollida i emergències socials, com talls de llum, avisos de desnonament, casos de persones que es troben al carrer de manera imprevista o busquen orientació sobre com accedir als serveis socials. La missió com a casal és abordar aquestes situacions amb empatia i eficàcia, proporcionant el suport necessari en moments d'inflexió per a les persones i facilitant informació que permeti accedir als recursos socials disponibles.
- Primera acollida de persones nouvingudes. Sovint, es troben amb persones que han arribat fa poc d'altres contextos i desconeixen els recursos al seu abast. Al casal, es reben moltes persones que busquen cursos per aprendre les llengües vehiculars. Més enllà de simplement proporcionar informació, ofereixen assessorament integral. No ens limitem a compartir detalls sobre els cursos, sinó que també ens dediquem a orientar-los sobre els passos que poden seguir i explorem possibles necessitats que puguin tenir, encara que no les expressin inicialment.
- Actitud d'escolta: a vegades no es pot oferir una resposta directa i es busca donar escolta i comprensió a la persona.
- Escletxa lingüística/formativa: sovint les persones arriben al casal buscant ajuda per entendre cartes o omplir formularis d'inscripció i tràmits. S'ofereix aquest acompanyament de manera regular com a part de l'atenció social.

Resultats

Oferir atenció directa des d'una perspectiva comunitària i social és una tasca que requereix habilitats socials per comprendre, tractar i connectar amb desenes de persones cada dia. A més, cal una proactivitat constant i un perfeccionament continu dels coneixements professionals. Això inclou estar al dia de les derivacions i els canviants procediments burocràtics en diverses àrees, a més d'estar informat sobre els esdeveniments actuals a l'entorn.

A més, implica una coordinació constant amb serveis que comparteixen espai al casal, com el Secretariat Gitano, Reagrupament Familiar i Serveis Socials, entre d'altres, així com amb altres actors del barri, com taules comunitàries, entitats i altres equips, inclosos tècnics de serveis comunitaris.

Aquest servei realment actua com un pont que permet a les persones teixir llaços significatius amb el casal, ja que els dona accés als diversos grups comunitaris i activitats en curs. No obstant això, cal ser curosos per no oferir un servei assistencialista que s'allunyi de l'autèntic sentit de comunitat que defineix el casal. En aquesta atenció, busquem mantenir l'equilibri, intentant que cada interacció reforci la connexió comunitària i fomenti un ambient en el qual cada persona se senti part activa i important del casal.

---

5 Aprenentatges

Dels projectes explicats i del recull de les experiències dels sis projectes pilot del model de casals comunitaris, se'n desprenen uns **aprenentatges** específics, característics de qualsevol equipament comunitari, que a continuació intentem sintetitzar a través dels elements clau:

5.1. Espais de governança dels casals comunitaris

Quan parlem d'espais de governança ens referim a aquelles reunions que organitza i dirigeix l'equip tècnic i/o directiu del casal de barri en les quals es prenen decisions que afecten de manera directa el dia a dia de l'equipament (gestió del temps, comunicació interna, programació, etc). Aquests espais, en el cas dels equipaments amb gestió cívica (tal com estableix el protocol de gestió cívica aprovat), han d'estar coparticipats per agents del territori, com poden ser altres serveis o projectes municipals, altres equipaments municipals i, fins i tot, entitats del barri (com poden ser associacions de veïns, associacions de comerciants, etc.) o veïns i veïnes a títol individual. Algun dels casals de barri que han participat en aquest projecte pilot ha treballat la inclusió de veïnat a títol individual en aquests espais de treball intern. Aquest és un grau màxim d'implicació i participació veïnal en el dia a dia del casal. Tot i les dificultats per obrir aquest tipus de decisions als agents del territori, és quelcom que els CB comunitaris haurien de valorar per tal d'adequar les seves reunions internes de presa de decisions a aquesta modalitat. Per fer-ho, caldria definir molt bé quines temàtiques s'hi ha de tractar.

La millor manera de recollir aquesta possibilitat és incloure-la als convenis (en el cas de gestió cívica de l'equipament) o bé en els plecs de licitació (en el cas dels casals de barri amb gestió d'empresa). En el primer cas, ja hi consta aquest fet, com un dels requisits mínims que les entitats que presenten el seu projecte han de garantir, però caldria especificar millor qui n'hauria de formar part o quines temàtiques s'haurien d'obrir a debat.

En el cas dels segons (gestió empresarial), caldria definir als plecs de licitació el fet que l'empresa gestora del casal de barri ha de disposar d'un espai de governança del qual formin part les entitats del territori. En aquest cas, hi ha algun exemple de casal de barri que ja ho està implementant, com el Casal de Barri del Verdun.

Conclusió: És evident que un casal de barri comunitari ha de disposar d'un espai de presa de decisions on la ciutadania tingui veu i vot. Si volem que les persones estiguin implicades en el projecte de l'equipament i tendir cap a un grau de participació i empoderament elevat, això és imprescindible i caldria reflectir-ho en tots els convenis/contractes de casals de barri. Caldria descriure amb més precisió qui hauria de formar part d'aquestes reunions (els mínims), de quina periodicitat estem parlant i quines són les temàtiques que estan obertes a debat.

5.2. Acollida de la ciutadania

El projecte de casals comunitaris ha demostrat que un dels elements clau per acostar un equipament a la població és la proximitat. La proximitat física però també la humana. Si volem que la població propera vegi el casal de barri com un equipament que ajuda, cuida i escolta, cal diferenciar-se d'altres equipaments. No és suficient amb una simple gestió d'inscripció a un taller, una "derivació" a un altre servei o donar un díptic informatiu amb els tallers que s'hi fan. Cal escoltar, explicar i acompanyar.

Per aconseguir-ho, s'han implementat diverses iniciatives per millorar l'acollida a l'equipament i generar canvis significatius en els espais i processos, com per exemple:

- Reubicació de l'equip tècnic: Una de les mesures adoptades ha estat la instal·lació de l'equip tècnic a l'entrada del casal, amb l'objectiu d'acollir i rebre les persones que arriben, i oferir-los un primer contacte càlid i acollidor.
- Creació d'una comissió participativa: S'ha constituït una comissió participativa del casal integrada per usuàries, entitats i talleristes. Aquesta comissió té com a finalitat promoure la participació activa de la comunitat en la presa de decisions relacionades amb el funcionament i les activitats de l'equipament, fet que contribueix a crear un espai més inclusiu i democràtic.
- Espai de trobada permanent: en alguns casals s'ha designat una sala disponible com a espai de trobada permanent, equipada amb jocs de taula, jocs per a infants, llibres, fulls i colors. Aquest espai té la finalitat de fomentar la interacció i el vincle entre els membres de la comunitat, posant al seu abast un lloc acollidor i inclusiu per a tothom.
- Millora de la comunicació comunitària: S'ha fet èmfasi en la millora de la comunicació amb la comunitat: s'ha dedicat més temps i recursos al desenvolupament de l'àrea de comunicació comunitària. Això inclou la col·laboració amb altres serveis, equipaments, entitats, veïnat i grups del territori, amb l'objectiu de difondre les dinàmiques del casal i fomentar la participació ciutadana en les activitats i projectes.
- Incorporació a les xarxes de coordinació tècnica: S'ha promogut la participació activa de les veïnes i voluntàries dels projectes i accions en les diferents xarxes de coordinació tècnica amb professionals, per tal de reforçar la col·laboració i la cohesió entre els diferents agents del territori.

Conclusió: aquestes iniciatives han contribuït a crear un entorn més acollidor, participatiu i inclusiu als equipaments. Han reforçat els vincles amb la comunitat i han millorat l'experiència de la ciutadania en l'accés i la participació a les activitats del casal.

5.3. Participació i vincles amb el territori

Durant el desenvolupament dels projectes dels equipaments, s'han promogut activament diverses propostes de grups, ja siguin organitzats o no organitzats, amb l'objectiu de fomentar una aproximació i vincle més estret amb el territori. Algunes de les línies de treball dutes a terme en relació amb la participació del veïnat han estat les següents:

- S'ha donat espai i suport a grups de veïns i veïnes voluntaris que s'autoorganitzen per dur a terme diverses activitats o bé contribuint a crear un entorn més participatiu i inclusiu. En alguns casals de barri, les iniciatives i propostes dels grups de persones voluntàries (principalment dones) han estat incorporades de manera activa en projectes i activitats diàries del casal amb la voluntat de reconèixer el paper essencial en la dinamització i l'enfortiment del teixit comunitari. En alguns casos, aquests grups de persones amb un interès en comú han disposat d'un petit pressupost per organitzar activitats en el mateix casal, en forma de tallers, formacions, ponències, etc. S'ha

promogut la creació d'un entorn propici per al desenvolupament i la col·laboració continuada entre els membres de la comunitat, a través de la participació activa d'algunes persones en els espais de programació del casal, amb l'objectiu de fomentar la implicació i l'empoderament dels membres de la comunitat en la creació i el desenvolupament d'activitats inclusives i rellevants per al seu entorn.

- En alguns casals de barri, s'ha observat una important incorporació de nous membres de la comunitat a les diferents dinàmiques i programacions dels equipaments, especialment a través de les càpsules d'aprenentatges comunitaris desenvolupades durant els projectes pilot. Aquestes iniciatives han permès que més de 60 veïns i veïnes nous participin activament en les activitats i tallers regulars, fet que ha enriquit la diversitat i l'intercanvi d'experiències als equipaments.

Conclusió: El treball continu amb els agents del territori ha permès que el casal de barri esdevingui un espai de trobada, de connexió, de relacions humanes, de suma d'esforços, de construcció i, en definitiva, de participació.

El casal de barri ha donat l'oportunitat a persones que no coneixien l'equipament de descobrir què s'hi feia. Ha permès a les persones que fins ara només participaven en un taller puntual conèixer-ne d'altres que fossin del seu interès. Ha permès a les usuàries habituals poder sumar esforços i il·lusions per construir plegades un projecte, acció o activitat que fos del seu interès, amb una mirada de suport mutu. Ha permès a les persones més implicades participar en espais de treball intern del mateix casal, com espais de programació o de governança interna.

5.4. Figura de dinamitzadora comunitària

La figura de la dinamitzadora comunitària en els casals de barri ha experimentat canvis significatius en la seva tasca i funcions, per adaptar-se als nous reptes i necessitats de la comunitat. S'han implementat diverses transformacions per optimitzar el seu rol i millorar-ne l'eficàcia en la interacció amb la ciutadania i altres agents del territori.

- S'ha ampliat la presència horària d'aquesta figura a l'equipament, per garantir una major flexibilitat i disponibilitat horària per atendre les necessitats diverses de l'entorn i coordinar-se amb agents informals del barri. Aquest canvi ha obert la porta a desenvolupar més activitats dins i fora de l'equipament, obrir l'equipament en horaris menys habituals, obrir durant l'agost, etc. Tot això ha fet que més persones coneguin l'equipament, de manera directa o perquè han conegut la persona dinamitzadora i els ha convidat a acostar-se al casal per tal de participar en més activitats o simplement per conèixer l'espai i fer xarxa d'amistats.
- Les funcions de la dinamització comunitària s'han redefinit amb una clara intencionalitat comunitària, centrant-se a establir objectius dels projectes en coproducció amb la comunitat, escoltar activament les seves necessitats i impulsar el treball en xarxa per fer protagonista la ciutadania en els processos i projectes comunitaris.
- S'ha fet èmfasi en la detecció d'inquietuds individuals que poden ser col·lectives, donant-los forma a través de suport i acompanyament als col·lectius i entitats del barri, i fomentant l'enxarxament amb altres agents del territori. La dinamitzadora comunitària s'ha convertit en una professional visible de l'equipament al carrer, que treballa per millorar el vincle i la proximitat amb la comunitat i es coordina amb altres serveis i projectes per donar resposta a les necessitats socials detectades.
- La dinamitzadora comunitària ha treballat de manera coordinada amb la totalitat de l'equip tècnic del casal de barri, des de la direcció de l'equipament fins a la persona informadora. Tots ells han de treballar amb l'objectiu de millorar l'acollida de les persones que entren per la porta, així com treballar també portes enfora, és a dir, "sortir a buscar" aquelles persones que no coneixen o no s'atreveixen a entrar a l'equipament.

- Cal destacar també la coordinació amb altres serveis, equipaments i projectes del territori i el reforçament del vincle entre veïns i entitats del barri. Tots aquests agents han treballat de manera conjunta el repte de l'acció comunitària.

Conclusió: la figura de la dinamitzadora comunitària ha evolucionat cap a un rol més proactiu i integrat amb la resta de l'equip tècnic i del territori, centrada en la participació i la col·laboració amb la comunitat per millorar la cohesió social i el benestar del territori. Aquesta transformació ha requerit un esforç col·lectiu per adaptar-se als nous paradigmes i establir dinàmiques de col·laboració efectives entre els diversos agents del barri.

Disposar de l'equip tècnic necessari per treballar la dinamització comunitària és bàsic per a un casal de barri amb intencionalitat comunitària. Per això, és important reflectir aquest fet en les licitacions o convenis per a la gestió dels casals de barri.

5.5. Seguiment i avaluació

En el marc del seguiment i l'avaluació dels projectes dels casals comunitaris, s'han implementat una sèrie de metodologies inclusives i participatives que han permès recollir i integrar les diverses perspectives i opinions de la comunitat. Aquestes metodologies inclouen:

- Escolta activa: s'ha establert una pràctica d'escolta activa des del taulell d'atenció, per crear un canal directe per rebre les inquietuds i els comentaris dels membres de la comunitat.
- Elaboració d'un fanzín: mitjançant entrevistes, s'ha recollit el feedback de la comunitat per fomentar una participació activa en la valoració dels projectes i les activitats de l'equipament. Aquestes entrevistes s'han publicat en un fanzín, elaborat per Acció Comunitària, que n'ha fet difusió per mostrar el que s'estava treballant en cada moment en els casals.
- Enquesta de satisfacció: en alguns casals s'ha distribuït una enquesta de satisfacció per avaluar l'experiència i el grau de satisfacció dels participants en les diferents activitats i serveis de l'equipament.
- Instruments d'avaluació qualitativa adaptada: S'han desenvolupat instruments d'avaluació qualitativa adaptats als diferents perfils dels col·lectius, així com mecanismes de seguiment per definir elements clau d'èxit o fracàs dels projectes. En ambdós casos, se n'han pogut extreure bons aprenentatges i línies de treball futures.
- Formularis de valoració i satisfacció en diferents idiomes: S'han proporcionat formularis de valoració i satisfacció en diversos idiomes per garantir la participació i la comprensió de tots els membres de la comunitat.
- Entrevistes a agents i membres d'entitats per recollir les seves impressions i opinions sobre els projectes i les activitats de l'equipament.
- Treball col·laboratiu amb la comunitat, amb veïns, veïnes, entitats i grups no formals del barri mitjançant taules de casal, comissions gestores i entrevistes particulars, per incorporar les seves perspectives en la presa de decisions.
- Enquestes per a la millora de les activitats formatives per prendre decisions i ajustar les pròximes activitats segons les necessitats i les preferències de la comunitat.
- Nova bústia de suggeriments i propostes per fomentar la participació comunitària i recollir les idees i inquietuds dels membres de la comunitat.
- Diàleg i escolta activa com a eix transversal en el desenvolupament dels projectes i les activitats, fet que permet tenir en compte les diferents opinions i suggeriments de la comunitat.

- Autoavaluació com a equip tècnic, al final de cada trimestre, per analitzar i prendre decisions en relació amb les dificultats, forteses, oportunitats i amenaces que s'han presentat durant el període, amb l'objectiu de millorar en el futur.
- Compartir coneixement entre els projectes pilot de casal comunitari: s'han celebrat reunions periòdiques entre els casals que han participat en el pilot de casal de barri comunitari per tal d'intercanviar coneixements i mostrar les dificultats que s'han anat trobant.
- Seguiment individualitzat de la persona tècnica referent d'Acció Comunitària: els casals de barri han tingut una persona del servei d'Acció Comunitària a qui adreçar-se quan tenien alguna dificultat en la implementació de les accions que volien dur a terme. Això ha permès agilitzar la resolució dels conflictes o dificultats sorgides en el dia a dia.

Conclusió: A través d'aquestes metodologies de seguiment i d'avaluació inclusives i participatives, s'ha aconseguit recollir i integrar les opinions i perspectives de la comunitat, fet que ha millorat la qualitat dels projectes i activitats de l'equipament i ha contribuït al desenvolupament i el benestar del territori.

El seguiment i la proximitat de la persona tècnica d'Acció Comunitària també ha estat un element d'èxit. En els casos en què aquesta figura no ha estat tan present en el projecte, s'han registrat més dificultats en la implementació del projecte.

6 Reflexions finals

L'experiència d'impulsar sis casals de barri com a casals comunitaris ha suposat l'arrencada del desplegament del model metodològic "Casals comunitaris: un model metodològic per als Casals de Barri de Barcelona". Es partia d'una llarga i diversa trajectòria de modalitats i maneres de fer dels casals de barri, i aquest pilotatge ha **suposat posar el focus en projectes que han estat motors transformadors dels casals**. La voluntat és tenir un **model de ciutat**, una identitat clara dels casals de barri, per enfortir el rol que tenen als barris i la seva capacitat de donar resposta a necessitats emergents a la ciutat, a les quals només es pot fer front relacionant-se amb la ciutadania des de la proximitat i construint respostes col·lectivament. Aquesta mirada global no va en contra de la singularitat de cada casal, ans el contrari, ja que cada casal pren forma i es contextualitza en funció del seu entorn més proper, i aquesta diversitat representa un model de xarxa viu i ric en la seva **pluralitat**.

Dotar econòmicament el projecte pilot ha estat clau per enfortir equips i projectes, i ha permès plantejar la incorporació d'aspectes metodològics, organitzatius i relacionals necessaris per promoure aquest canvi. Ara bé, aquest enfortiment no hagués tingut el mateix impacte si no hagués anat acompanyat d'un model clar, d'una visió clara de cap on han d'anar els casals de barri com a equipaments de proximitat, propers a les veïnes i veïns dels seus barris, per esdevenir un lloc on algú t'espera i per acollir i fer reeixir la diversitat com a potencial i actiu del barri. Per això, la capacitat de modificar el rols de l'equip tècnic, i **l'acompanyament** cap aquest canvi, és també un element clau per potenciar-lo.

En el desplegament d'aquests pilotatges hi ha hagut dos elements importants. Per una banda, la definició d'un **itinerari individual** a cada casal al voltant dels tres eixos del model, aterrat en forma de projecte concret, però amb una mirada global de projecte per tal que no fos quelcom aïllat sinó transformador. I, per l'altra, **l'acompanyament i la construcció col·lectiva** com a element metodològic central (el districte i l'àrea, l'entitat gestora i equip tècnic, i la mateixa ciutadania), des del moment del disseny i en la governança.

La temporalitat d'aquests pilotatges ha estat molt curta i no ha permès treballar i compartir amb més profunditat els aprenentatges individuals, però sí que s'ha ressaltat la necessitat de tenir espais de treball compartits, recollir i sistematitzar la pràctica i transferir a la xarxa de casals de barri de Barcelona **reflexions, aprenentatges i propostes**. Cal dotar aquests espais de treball també de metodologia i formació, per poder fer canvis significatius, acompanyats i supervisats, que dotin els equips tècnics de més fortalesa per portar-los a terme. Aquest punt esdevé un repte per seguir treballant en el futur, per tal d'aprofitar l'experiència d'aquests casals i la seva potencialitat.

Aquesta experiència ha fet evident que cal trobar maneres d'aterrar el model, segurament amb diverses dimensions d'implementació. Per això, s'ha elaborat una graella (vegeu Annex II), en la qual es pretén visibilitzar un esquema de què significa ser un casal de barri comunitari en la seva màxima expressió. S'entrecreuen els eixos de treball que han de tenir els casals de barri comunitaris (benestar comunitari, organització comunitària i cultura comunitària) i els principis de treball que tots els casals de barri han de tenir.

7 Annex

EIXOS DE TREBALL DE L'ACCIÓ COMUNITÀRIA			
PRINCIPIS	BENESTAR COMUNITARI	ORGANITZACIÓ	CULTURA
1. Accessibles i adaptables	Han de ser accessibles a nivell humà (els perfils de l'equip tècnic han de ser molt propers), però també físic, estructural de l'edifici (adaptat tècnicament a les necessitats diverses dels usuaris).	El CB ha d'estar obert de rebre noves veus i a adaptar-se a la situació canviant de la societat de l'entorn del CB. Ha de ser adaptable i accessible perquè noves veus participin en els seus processos d'organització comunitària .	La cultura ho és tot , en el sentit que el casal de barri ha d'intentar adaptar-se a les realitats de cada territori, a la seva gent, als seus costums, a les seves necessitats, etc.
	Cal seleccionar els treballadors seleccionats per competències: empatia, flexibilitat, servei públic, etc. I cal acompanyar-ho de formacions específiques.	El CB ha d'incorporar la mirada intercultural, feminista i diversa. Ha de comptar amb membres de l'equip tècnic (informadors, dinamitzadors, coordinadors, etc.) que representin la diversitat del territori.	Cal aliar-se amb els referents IMPD de districtes per incorporar propostes adaptades a persones cegues, sordes o amb altres diversitats funcionals (intèrprets per a algunes activitats, etc.) Cal veure quines necessitats hi ha entre els veïns i veïnes.
2. Acompanyament de processos	No es poden fer "simples derivacions". Cal vincular les persones amb altres persones, equipaments o serveis des de la proximitat, la humanitat i el seguiment, tenint cura per no fer sentir les persones com a "simples números o tràmits".	La coorganització implica un procés, un aprenentatge constant, una implicació que va més enllà d'una reunió. Implica el compromís i la il·lusió de diverses persones durant un període llarg de temps. Això ha d'anar acompanyat per l'equip del CB, que ha de vetllar per mantenir "la flama" de la motivació.	La construcció de qualsevol acte cultural requereix implicació i seguiment. No es tracta de fer "simples" sessions de material o espais, sinó alguna cosa més. Fer un bon acompanyament i seguiment dels processos és clau per crear vincles.
	Cal analitzar quines coses passen al barri de les quals es pot formar part. El que passa al barri afecta la ciutadania, i el que afecta la ciutadania ens interessa com a CB. No acompanyar només en allò que passa dins de l'equipament.	Mostrar els resultats a les memòries, comissions de seguiment, celebrar els avenços, processos de millora contínua, amb la implicació de la ciutadania. Cal promoure la comunicació de tot el que es fa i tenir un pla de comunicació clar i definit.	Trobar suports que enriqueixin els projectes, perquè les persones implicades sentin la importància del que fan: enxarxar amb altres projectes de ciutat, participació en premis, etc. Formar part de coses més grans.
3. Cal generar confiança, proactivitat i corresponsabilitat	Cal empoderar les persones per fer-les sentir útils, valuoses, capaces de fer allò que es proposin. Per fer-ho, cal empoderar-les, donar-los responsabilitats i confiar en el seu criteri .	La implicació de les persones en l'organització comunitària genera confiança i et fa responsable (millor dit, corresponsable) d'aquell projecte/acció. És la millor manera per sentir-t'ho teu, proper. Ara bé, cal que el CB sigui un equipament proactiu, que surti a buscar aquelles persones que no estan vinculades al CB, és a dir, no conformar-se amb els "clients habituals". Volem conèixer "qui falta".	La cessió de sales quan te les demanen, de material, fins i tot la cessió de les claus de l'equipament, està molt bé. Però encara és millor si proactivament ho ofereixes a aquelles entitats del barri que ho poden necessitar per dur a terme els seus esdeveniments culturals.
	Gestió ciutadana del pressupost. Incentivar la generació de grups autogestionats, amb l'evolució natural pel que fa al grau de confiança que se'ls dona. Un dels graus superiors és dotar-los d'un pressupost per al desenvolupament de les activitats/projectes que decideixin.	Cal que l'equip tècnic surti al carrer, que parli amb les veïnes, que identifiqui lideratges veïnals, que parli amb les usuàries habituals, que els mostri respecte i confiança. El personal del CB ha de ser proper i donar confiança a la gent.	Cessió amb retorn. Sortir al barri amb els resultats del que es fa (mercadets, mostres, exposicions a altres equipaments, etc.). Prioritzar les entitats i les veïnes del territori a l'hora de cedir espais i fins i tot cedir claus a les que s'hagin guanyat la confiança de l'equip tècnic.
4. Treball de les cures a través dels vincles i la proximitat	Cal generar espais de suport mutu , on les persones es puguin expressar lliurement i es puguin sentir "com a casa", de manera que generin vincles i se sentin part d'una comunitat. Poden ser espais dirigits, semidirigits o sense un lideratge clar, però això anirà en funció del grau de maduresa del grup.	La millor manera d'empoderar les persones és fer-les sentir útils, valorades pels altres i estimades. Implicar-se en l'organització d'activitats o de la programació del CB o fins i tot formar part de l' espai de governança de l'equipament és la millor manera.	Som una societat en què la cultura, els cicles festius de tot l'any, la vida al carrer, etc. tenen una gran importància. Els vincles que es generen en aquests espais són uns elements imprescindibles en l'ADN d'un casal de barri comunitari.
	Promoure espais de trobada on la gent es pugui conèixer: per prendre el te, per jugar, per cosir, per intercanviar coses que ja no volem... Fugir del format basat en inscripció i horari tancat.	Promoure la creació d'espais oberts de presa de decisions en determinats àmbits (per exemple, la programació, l'organització d'una festa, la presència a meses tècniques de treball, etc.)	El CB pot fer de nexa entre la ciutadania (associacions de veïns) i les comissions de festes del barri. Obrir-los les portes, facilitar espais, etc. I en definitiva donar suport a qualsevol activitat festiva del barri, que serveixi per cohesionar i per fer conèixer l'equipament.
5. Impulsors de la participació comunitària	Cal incentivar que les persones amb pocs vincles comunitaris s'impliquin en projectes de l'equipament, amb el grau de participació en què se sentin còmodes i motivades. L'esglaiament en els diversos nivells de participació ha de ser un objectiu però no una obsessió.	La participació és l'essència d'un casal de barri i poder participar en l'organització del casal és vital per empoderar i generar vincles. Per tant, la participació a través d'un espai de governança del CB, amb la implicació de veïns i veïnes, entitats del barri i la mateixa entitat o empresa gestora, és un element vital.	Des del CB cal incentivar la participació del veïnat, ja sigui de manera organitzada o de les persones a títol individual. Cal incentivar i promocionar qualsevol representació de la cultura (artística, escènica, festes populars, etc.), però sempre amb la intenció de crear vincles i transmetre confiança a les persones. Generar un espai de programació participat és una bona manera d'implicar la comunitat.
	Convidar personalment, anar a trobar qui ens interessa que participi: a les escoles, als parcs, als serveis de la política social en general. Sentir que interessen a algú i que pots aportar, ser útil... Això agrada a tothom. Cal estimular-ho.	Aquesta participació ha de conduir cap a una organització en grups de treball per desenvolupar accions, projectes, activitats. Aquesta participació ha de conduir cap al voluntariat. Aquesta participació s'ha de traduir en la implicació en un grup de WhatsApp amb veïns i veïnes...	L'energia de qui vol participar en el que passa al barri genera cultura, genera benestar, genera organització.

**CASALS DE BARRI
COMUNITARIS:
Una experiència pilot
a la ciutat de Barcelona**

**Informes i estudis
Juliol 2024**